



NORSK BONDE- OG SMÅBRUKARLAG

Miljøverndepartementet

Postboks 8013 Dep

0030 Oslo

Deres ref.:200501786

Vår ref: 816/ 9-2007/HJØ/ 7460

Dato 26.02.07

Offentlig høring av NOU 2006:18 "Et klimavennlig Norge".

Klimaet på jorda har blitt merkbart varmere de siste hundre årene og globale klimaendringer er i dag den største miljømessige og økonomiske utfordringen verden står overfor. Rapporten som FNs klimapanel la fram 2. februar, slår også fast at endringene vi har sett i klimaet de siste femti årene er menneskeskapte, og at det vil få dramatiske konsekvenser dersom utslippene av klimagasser fortsetter i dagens tempo. Klimaendringer er for eksempel en direkte fare for direkte nedgang i matproduksjonen i Afrika der 70 % av befolkningen er avhengig av jordbruksproduksjonen. FNs miljøprogram, UNEP, har beregnet at 600.000 kvadratkilometer jordbruksmark i dag er utsatt for moderate miljøutfordringer, men kan bli utsatt for alvorlige miljøproblemer på grunn av klimaendringer. Det internasjonale risinstituttet melder at all risavling vil bli redusert med 15 % for hver grad gjennomsnittstemperaturen øker, I følge den såkalte Stern-rapporten, vil mellom 15 og 40 prosent av alle verdens plante- og dyrearter bli utryddet ved 2 graders gjennomsnittlig temperaturøkning. Selv med store reduksjoner i klimagassutslippene, vil en slik temperaturøkning skje innen 2050 og det vil være en fare for sammenbrudd av hele økosystemer. Norsk Bonde- og Småbrukarlag er av den grunn positiv til Lavutslippsutvalgets rapport og mener at denne legger et grunnlag for en stor og nødvendig klimadebatt innen ulike sektorer og blant nordmenn flest.

Det er 20 år siden Brundtlandkommisjonens FN-rapport om bærekraftig utvikling ble lagt frem. Brundtlandkommisjonen omtalte den gangen fattigdom som den mest sentrale utfordringen, og i tillegg ble disse seks sentrale miljøproblemene nedfelt; global oppvarming, uttynning av ozonlaget, forsurening og luftforurensing, radioaktivt avfall og andre miljøgifter, forøkning og tap av biologisk mangfold (bl.a. gjennom avskoging). Problemstillingen er altså anerkjent, men på de 20 åra som har gått er det kun en gang verdenssamfunnet har handlet for å løse de problemene som var belyst av Brundtlands kommisjon. Montrealprotokollen om kutt i ozonnedbrytende stoff, ble vedtatt 5 måneder etter Brundtlandkommisjonens rapport ble offentliggjort. I regjeringens statsbudsjett for 2007 er Brundtlandkommisjonens innstilling nevnt og regjeringen viser til at "verdenssamfunnet

har gjennom FN kommet langt i retning av enighet om hva som er hovedutfordringene for en bærekraftig utvikling”. Denne anerkjennelsen står tydelig i motvekt til hvordan de enkelte landene handler og hva som tillates av økte utslipp. Montrealprotokollen omhandler noen stoff, mens andre får hope seg opp uten at det i ettertid er gjort nye og avgjørende grep. Det samme gjelder det radioaktive avfallet som ingen land enda har funnet en løsning på. Forsuringa har blitt redusert i Europa, mens den har økt i Asia. De totale utslippene av CO₂ står i dag for 40 % av de totale utslippene i verden.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag understreker på denne bakgrunn at det nå er på tide med politisk handling for å lykkes i å gjennomføre nødvendige globale kutt i utslipp av klimagasser. Norsk Bonde- og Småbrukarlag understreker at tiltak må diskuteres på to plan. Den norske regjeringen må innføre kraftige reduksjoner på utslipp over norsk territorium snarest, men det må også samhandles med andre land og rettes inn snarlige tiltak for å senke privat og offentlig forbruk innen den globale økonomien.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil i dette høringssvaret peke på utfordringer nasjonalt og internasjonalt for at man skal lykkes i å legge til rette for en global utvikling innen naturens egen bæreevne. Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil både omtale generelle klimatiltak og behovet for å vurdere ulike tiltak vedkommende jordbrukets utfordringer i et klimaperspektiv.

Om lavutslippsutvalgets mandat

Lavutslippsutvalgets oppgave har vært å angi hvordan Norge kan bli et ”lavutslippssamfunn”, definert ved at utslippene av klimagasser skal reduseres med mellom 50 og 80 prosent innen 2050 fra ”dagens nivå”. Utvalget har presisert ”dagens nivå” til det utslippstaket Kyoto-protokollen setter på norske utslipp i perioden 2008-2012, dvs. 50,3 MtCO₂-ekv. pr. år, tilsvarende 1 prosent over utslippsnivået i 1990. På samme vis er ”klimagasser” definert som de gassene som er dekket av Kyoto-protokollen (CO₂, CH₄, N₂O, PFK, HFK og SF₆) og der deres klimavirkning finnes ved å veie dem sammen som i Kyoto-protokollen.

Lavutslippsutvalget har foreslått en pakke med 15 tiltak som skal redusere norske klimagassutslipp frem til 2050. Ifølge utvalget vil tiltakene bli billige teknologiske tiltak, uten krav om endring av forbruksmønster eller livsstil. Norsk Bonde- og Småbrukarlag finner denne tilnærmingen nærmest umulig å forholde seg til da utslipp av klimagasser må relateres direkte til et stadig økende forbruk innen offentlig og privat sektor i ulike land og verdensdeler. Det er anslått at økt norsk forbruk vil dobles i perioden 1989- 2030, men noen vil hevde at dersom veksten holder frem, vil dette dobles

alt i 2014 (Fremtiden i våre hender). Vi spiser omtrent en halv gang mer kjøtt i dag enn i 1989 og energiforbruket øker. ”*Dersom denne veksten skal skje også i fattige land som India, vil verden kollapse*”, uttalte miljøvernminister T. Berntsen i 1989. I dag ser man at det er dette som gradvis skjer. Siden 1989 har det vært en årlig vekst i India på 5 % per innbygger (FIVH), noe som må anses som svært positivt. Lavutslippsutvalgets rapport svarer imidlertid ikke på utfordringene knyttet til doblet norsk klesimport fra 1990, tredobling av møbelimport, femdobling av import av sportsutstyr og økt elektronisk import. Utslipp fra asiatiske produksjon er økende for å produsere billige klær, møbler og elektronikk til rike land, og denne utviklingen må ses i et globalt perspektiv. En bærekraftig utvikling vil innebære en balansering mellom miljøkatastrofe og materiell nød, dvs. at totalt forbruk må reduseres og at godene må fordeles bedre.

FNs klimakonvensjon, UNFCCC, er det sentrale rammeverket for internasjonalt samarbeid for å bekjempe klimaendringer og forberede tilpasninger til klimaendringer. Norge har forpliktet seg til å ikke ha et høyere utslippsnivå i 2008- 2012 enn 1 prosent over utslippsnivået i 1990. Utslippene i Norge har imidlertid økt med omlag 10 prosent fra 1990 til 2004 (www.md.dep.no). Dette skyldes i hovedsak utslipp fra industri, samferdsel og offshoreindustri som står for 70 % av utslippene på norsk territorium. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at det private forbruket av fossilt drivstoff bør reduseres sterkt i industrialiserte land og at det i hovedsak må utvikles gode og tilfredsstillende kollektivtilbud for å redusere utslipp fra transportsektoren. Det bør i tillegg vurderes andre tiltak for å kutte utslippene.

Flyreiser ut av Norge har blitt svært billig senere år, noe som har resultert i en svært stor økning i antall flyavganger. Fremtiden i våre hender (FIVH) viser til at veksten i utenlandsreiser med fly har økt med 15 % og at de totale konsekvensene av dette tilsvarer ”*bygging av et Kårstø- anlegg i himmelen, uten rensing og konsesjonsbehandling og fullstendig uten debatt*”. Flyturer innenlands er en del av Lavutslippsutvalgets mandat, mens reiser ut av Norge ikke er det. Innenlands er det ifølge FIVH ikke er en merkbar endringer verken i pris eller reisevaner. Norsk Bonde- og Småbrukarlag finner det for enkelt at Norge ikke skal vurdere grep som omhandler reduserte utslipp fra all flytrafikk.

Norge har store ressurser i form av vann-, vind- og bølgeenergi. Lavutslippsutvalget forutsetter en videre vekst i et allerede stort strømforbruk på bakgrunn av at det forutsettes flere elektriske biler på veiene med mer. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at det ikke bør være grunnlag for en slik økning som skisseres da det bør utvikles bedre og er energieffektive bygninger, alternative energiformer o.l. Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil mene at det bør være grunnlag for en alternativ bruk av redusert energibruk og at man gjennom reduksjon frigjør energi som kan eksporteres og erstatte f.eks. forurensende kullfyring i andre land.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil fremholde at Norge må satse offensivt på å utvikle fornybar energi når regjeringen denne våren skal legge frem klimaplaner for hver enkelt samfunnssektor. Regjeringen bør bruke muligheten til å komme med nye virkemidler som reduserer utslippene i alle deler av samfunnet, for bare slik kan Norge bli det foregangslandet i klimapolitikken som vi kan og bør være.

På FNs årlige miljømøte i Nairobi 5.- 9. februar (UNEP-møte) var alle miljøvernministrene enige om at UNEP måtte styrkes, og mange ville ha en ny FN-organisasjon for miljø (UNEO). Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil oppfordre til at denne saken blir prioritert av den norske regjeringen.

Landbrukssektoren

Husdyrhold er en biologisk produksjon, mens industrien, samferdsel og offshorevirksomheten i hovedsak er basert på ufornybar olje og gass. Norsk Bonde- og Småbrukarlag viser til at det er mulig å redusere utslippene fra alle disse sektorene i løpet av relativt kort tid, og at alle sektorer må bidra for å rette opp den ubalansen mennesker har skapt i naturens bæreevne.

Lavutslippsutvalget går inn for å at en i større grad enn i dag bør erstatte forurensende energi med biodiesel, og isolert sett kan dette se ut som et utelukkende riktig tiltak. Sett i et globalt perspektiv der over 850 millioner mennesker lider av underernæring og sult, samtidig som kornlagrene på verdensbasis blir redusert på grunn av at matproduksjon blir erstattet av vekster til biodrivstoff, er imidlertid dette et dilemma som må drøftes inngående. Når vi i tillegg kjenner til at store landbruksområder hvert år "forsvinner" i den forstand at områder ikke lenger kan benyttes til matproduksjon på grunn av forurensing, utarming og klimaendringer, er dette en utvikling som er svært urovekkende. Landbrukets ansvar for å produsere mat, vern om matjord og de strategiske valgene som gjøres for fremtiden, må ses i ett globalt perspektiv, og Norge må være villig til å vurdere ulike tiltak for å sikre matvaretilgang og vekst i fattige lands økonomi.

Landbruket står bak 8-9 prosent av norske klimagassutslipp, der metangass fra husdyr utgjør brorparten av utslippene (39 % av Norges totale metanutslipp). Metangassutslippene fra landbruket har ikke økt, men ligger stabilt rundt utslippene fra 1990. Metan har en langt mer skadelig virkning på atmosfæren enn flere andre drivhusgasser, men Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at disse utslippene likevel ikke må bli det sentrale punktet i norsk klimadebatt. Det vil være behov for en viss matproduksjon i verden og dette innebærer noe utslipp. Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil også understreke at produksjon av mat vil ha det samme "utslippet" uavhengig av om maten blir produsert i Norge eller Tanzania. I den grad matproduksjonen innvirker på drivhuseffekten har det

sammenheng med at det i dag produseres så mye kjøtt at utslippene fra produksjonen sammen med andre utslipp av klimagasser, overgår jordens tåleevne. Det mest effektive grepet som kan gjøres er av den grunn å senke forbruket av husdyrprodukter. Men for å oppnå en miljøvennlig og bærekraftig utvikling innen matproduksjon, må kjøtt- og matforbruk i tillegg fordeles bedre, dvs. at fattige må ha en langt bedre matvaretilgang.

Forskning - metangass

Det er forsket en del på optimalt fôropptak for husdyr utenfor Norge og førsteamanuensis H.Volden (UMB), mener at det gjennom riktig fôropptak kan være mulig å redusere metangassutslipp med 20-25 % gjennom tilpasset fôring. Norsk Bonde- og Småbrukarlag oppfordrer regjeringen til å legge til rette for en slik forskning. Dette er et tiltak som vil kunne ha avgjørende betydning for å kunne redusere utslippene av metangass fra norsk husdyrhold.

Landbruket har de siste tiårene vært gjennom en kontinuerlig omstilling og antall bruk med husdyr har blitt redusert dramatisk. Det kan trolig forventes at dette vil fortsette, og man får i så fall et større innslag av industrielt landbruk med få og store enheter. Antall husdyr vil også kunne reduseres og det kan bli en endret fordeling mellom de ulike dyreslagene. Avgjørende for denne utviklingen er framtidige beslutninger knyttet til nasjonal og internasjonal landbrukspolitikk. I et perspektiv på 30 til 50 år vil en stor andel av bruk med dyrehold trolig komme opp i en størrelse som gir grunnlag for bygging av rasjonelle biogassanlegg på hver enhet (NOU 2006:18 Et klimavennlig Norge). Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at dette tiltaket må vurderes nøye før en eventuell innføring da det vil være behov for store anleggsinvesteringer og en form for finansieringsordning, for å utløse dette potensialet. Kostnadene ved slike tiltak må vurderes mot nytteverdien i den enkelte produksjon.

Siden 1990 har utslippene fra jordbruket gått noe ned, og H. Volden viser til at Norske husdyr er blant mellom de mest miljøvennlige. Det er et høyt produksjonspress i norsk husdyrhold og dette gir seg utslag i mye melk og kjøtt. Når avdråttene øker og tilveksten sikres, synker metanutslippet per liter melk og kilo kjøtt, har Volden uttalt.

Behov for miljøvennlige og mer bærekraftige driftsformer

Over tid har det voldsomme presset på pris og produksjon ført til at jordbruket har stadig mer avhengig av ikke-lokale og ikke-fornybar energi. Krav om høy ytelse og avkastning innebærer at kapital blir høyere verdsatt enn arbeidskraft. Konsekvensen av dette er at lokale grasressurser i

økende grad blir erstattet av ikke-fornybar energi i form av importert kraftfôr. Norsk fôrproduksjon er f.eks. avhengig av soya fra sør og lokale ressurser i innmark og utmark blir dårligere utnyttet enn tidligere. Det er en villet landbrukspolitikk som har ført gårdbrukeren inn i denne situasjonen som han/hun i liten grad kan styre, men Norsk Bonde- og Småbrukarlag fremholder at dette kan endres. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at denne regjeringen bør iverksette motgrep i jordbruket som sikrer en langt større grad av bruk av fornybare og lokale innsatsfaktorer i norsk husdyrhold. En høyere verdsetting av lokale ressurser vil i tillegg være viktig for å opprettholde et åpent kulturlandskap og motvirke i gjengroing.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil også fremholde miljøverdien av å ha matproduksjon i nærområdet. Slik er det mulig å oppnå en lavere grad av transport av både dyr og ferdige produkter. Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil oppfordre regjeringen til å legge til rette for kortreist matproduksjon i sammenheng med utvikling av regionalt reiseliv o.l. i Norge.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vurderer økologiske driftsformer som en viktig måte å unngå miljøbelastninger i naturen og støtter opp om regjeringens målsetting om 15 % økologisk produksjon og omsetting av mat. Denne satsinga bør likevel ikke føre til at fokus flyttes vekk fra det konvensjonelle jordbruket og forbruket. Målet må være at hele jordbruket går i en mer miljøvennlig retning med hensyn til produksjon og omsetting.

Behov for endring av mål og virkemidler i landbrukspolitikken

Det er mulig å gå fra ord til handling slik Norsk Bonde- og Småbrukarlag ser det, og nasjonalt har vi de beste forutsetningene for å faktisk kunne gjøre det. For å lykkes i å endre forbruksmønsteret må det legges til rette for en omlegging av kostholdet og at maten i større grad skal bli kortreist, miljøvennlig og økologisk. For å nå dette målet må hele virkemiddelapparatet og systemene virke i samme retning.

1) Det må vurderes:

- hva vi skal dyrke,
- hvor mye vi skal produsere,
- hvor vi skal produsere
- og, til hvilken pris.

2) Utvikling av lokale økosystemer

Lokal mat som er produsert på lokale ressurser med redusert bruk av ikke-fornybar energi må være en målsetting. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at det må settes i gang forskings- og utviklingsprosjekt ut frå en grunntanke om lokale økosystemer. Ett eller flere pilotprosjekt vil kunne avdekke nye metoder og systemer for vår fremtidige matproduksjon.

3) Miljøteknologi

Det må være et mål at en i større grad enn i dag skal kunne legge bedre til rette for en villet og nødvendig bærekraftig utvikling. Regjeringen bør målrette forskingsmidler til områdene landbruk og miljøteknologi. Tiden er ikke inne til å vente på ny teknologi, da dette er forskning som bør initieres. Norge har gode forskingsmiljøer og et utstrakt samarbeid med andre land innen flere områder. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at Norge har en unik mulighet til å kunne målrette miljøteknologisk forskning, og alt fra produksjonsmetoder til emballasjeproduksjon bør gjennomgås og utvikles.

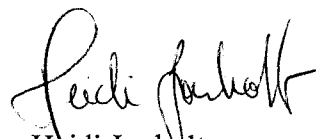
Norge i et internasjonalt handelsperspektiv

Norge er et nettoimporterende land der mer enn 50 % av maten blir importert fra andre land. Det regnes med at ca 10 % av all mat i dag krysser landegrensene, og at dette vil øke sett i lys av pågående WTO- forhandlinger. Norsk Bonde- og Småbrukarlag kan ikke se at økte klimagassutslipp som et resultat av økt handel, er et område som er viet oppmerksomhet verken av den norske regjeringen eller av WTOs organer. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at regjeringen bør synliggjøre denne problemstillingen både nasjonalt og i pågående forhandlinger i WTO. Bieffekter av utviklingen mht. til miljø og klima, har over alt for lang tid blitt ignorert til fordel for effektiviseringskrav og lavere priser på landbruksprodukt.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil oppfordre til at det etableres forum for diskusjon av tiltak knyttet til ulike utslippsområder. Norsk Bonde- og Småbrukarlag vil spesielt oppfordre til at faglagene involveres i planlegging av tiltak som gjelder kutt i klimagassutslipp fra landbrukssektoren.

Med hilsen


Olaf Godli
Generalsekretær


Heidi Jønhelt
Rådgiver